

לנחלה ואין בכור לכהן, וכגון שהוא בכור לאביו, ובנחלה נאמר "כי הוא ראשית אוננו", אך אינו בכור לאמו, ובפדיון הבן נאמר "פטר רחם", שפטר [פתח לראשונה] את רחם אמו בשעת לידתו.

ויש בכור לכהן, ואין בכור לנחלה, כשהוא בכור לאמו ולא לאביו.

ואיזהו בכור לנחלה ואין בכור לכהן?

ומשנינן: הלוי, אלו המשניות שמפרש בהן התנא תחילה את הרישא, הוא משום דאוישו ליה, שיש בסיפא יותר פרטים מאשר ברישא [או שיש בהן הרבה ענינים], ולכן, בהן מפרש התנא תחילה את החוץ ענין דפתח בו ברישא.

ופרכינן: והא במשנת "במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה", דלא אושא, שאין שם הרבה ענינים בסיפא, ובכל זאת מבאר תחילה התנא את דבריו ברישא, דקתני: יוצא גמל!

ולכן מתרצת הגמרא באופן אחר: א-ג

אלא, לאו דזוקא, אין כלל קבוע בדבר —

זימנין לעתים מפרש התנא תחילה את החוץ ענין דפתח בו ברישא.

זימנין, ולעתים — את החוץ ענין דסליק ממנו, שסיים בו, אותו הוא מקדים ומפרש ברישא.

ואיבעית אימא יש לך לומר תירוץ נוסף על השאלה מדוע מפרש התנא את דין הידות לפני שהוא מבאר את דין הכינויים —

ידות — אידי דאתיין מדרשא, היות ואין

להסביר דבריו, הוא מתחיל לפרש את סוף דבריו: אין טומנין, וכולי.

וכן שנינו שם [גז א]: במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה? — לא תצא אשה.

ותמהה הגמרא: וכי כך הוא דרכו של התנא, שכל היבא דפתח דבריו בענין אחד, ומסיים אותם בענין נוסף, לא מפרש התנא ברישא את פתח דבריו אלא מקדים ומפרש את סוף דבריו?

והתנן במסכת בבא בתרא [קח א]: יש נוחלין ומנחילין, ויש נוחלין ולא מנחילין.

ומפרש התנא תחילה את פתח דבריו: ואלו נוחלין ומנחילין?!

וכן שנינו במסכת יבמות [פד א]: יש נשים שהן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. ויש נשים שהן מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן.

ומקדים התנא לפרש את תחילת דבריו: ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.

ובדומה לזה שנינו במסכת מנחות נט א: יש מנחות שהן טעונות שמן ולבונה, ויש שטעונות שמן ולא לבונה.

ומפרש התנא את תחילת דבריו: ואלו טעונות שמן ולבונה!

וכן שנינו שם [ס א]: יש מנחות הטעונות הגשה לקרן המזבח, ואין טעונות תנופה, ויש מנחות שטעונות תנופה ולא הגשה.

ואלו טעונות הגשה!

וכן שנינו במסכת בכורות [מו א]: יש בכור

דין מפורש בתורה, אלא הוא נדרש מדרשה, וכפי שיבואר לקמן, חביב הוא לתנא לשנותו, והוא מעדיף להשמיעו תחילה, ולכן **מפרש לחון, לידות, ברישא.**

ומקשה הגמרא על התירוץ הזה: אם כן —

ולפתח בענין הדין, הזה, של ידות, **ברישא** של המשנה! היות ודבר שנלמד מדרשה עדיף לו לתנא להקדימו!?

ומתרצת הגמרא: **מיפתח פתח התנא בכינויין,** שהם **מדאורייתא, ברישא,** שכן דרך התנא לפתוח בדברים הפשוטים והידועים בתחילת דבריו, והמשיך התנא לומר גם את דין ידות הנדרים שהם כנדרים.

והדר, ולאחר מכן, מקדים התנא **ומפרש את דין הידות,** לפני שהוא מפרש את דין הכינויים, היות **דאיתין ליה הידות מדרשא.**

ודנה הגמרא בתירוץ האמור:

הניחא למאן דאמר "כינויין", לשון נכרים הן, שהם שיבוש לשוני של הגויים ללשון הקודש, שפיר אמרינן שהכינויים כנדרים — דין דאורייתא הוא. וכיון שהוא דין פשוט מן התורה, שנה אותו התנא בתחילת המשנה. אך כאשר הוא בא לפרש, הוא הקדים לפרש את דין הידות הנלמד מדרשה, ואינו מפורש מן התורה.

אלא למאן דאמר כינויים הם לשון מחודשת, שברו, שחדשו וקתנו להן **חכמים** לנודרים, **להיות האדם נדר בו** [בלשון כינוי, ולא בלשון אמיתית, ומהטעם שיבואר לקמן]. הרי לפיהם אין הכינוי דבר פשוט מדאורייתא, אלא הוא מחודש אף יותר מהידות, שהידות נלמדות מדרשה, ואילו

הכינויים תקנת חכמים חכמים הוא [שאחרי תקנתם היא מועילה מן התורה] — **מאי איכא למימר?**

דהיינו, חוזרת השאלה, מדוע לא מפרש התנא תחילה את ענין הכינויים, שבהם הוא פתח את המשנה, לפני שהוא מפרש את הענין של ידות נדרים?

ומתרצת הגמרא: הרי גירסת משנתנו אינה מושלמת.

שהרי **מי קתני ידות בגירסא שלפנינו** במשנה?

ולאו, והאם לא **חסורי קא מחסרת לח?** הרי תיקננו את לשון המשנה בסיפא, והוספנו בה דברים.

אם כן, נעשה שינוי נוסף בלשון המשנה, גם ברישא —

אקדים נמי, ותני ידות בתחילת המשנה, וכך נשנה את משנתנו —

א. **כל ידות נדרים — כנדרים.**

ב. **וכל כינויי נדרים — כנדרים.**

ומבאר התנא את הדין הראשון:

ואלו הן ידות: האומר לחבירו ...

ואחר כך הוא מבאר את הדין השני:

ואלו הן כינויין: קונם, קונה, קונם.

ועתה באה הגמרא לבאר את מקור הדין של ידות:

א. **מה**, כמו שבנזירות עשה בו הכתוב ידות נזירות כנזירות — אף נדרים, עשה בהם הכתוב ידות נדרים כנדרים.⁽³⁾

ב. **ומה**, כמו שבנדרים עובר ב"בל יחל דברו", אם אסר דבר על עצמו, ואכלו, ו"בבל תאחר לשלמו", אם נדר להביא קרבן, ולא הביאו תוך שלשה רגלים — אף נזירות עובר בבל יחל נדרו ובבל תאחר לקיימו, וכפי שיתבאר להלן.

ג. **ומה**, כמו שבנדרים האב מיפר נדרי בתו ובעל מיפר נדרי אשתו — אף נזירות, האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו.

והוינן בה: **מאי שנא גבי נזירות**, מדוע דוקא כנזירות יש לדרוש מהכתוב שידות נזירות כנזירות היות דכתיב בנזירות שינוי הלשון "נזיר להזיר"?

הרי בענין נדרים נמי אפשר לדרוש שידות נדרים כנדרים משינוי הלשון האמור בפרשת נדרים — כי הא כתיב "לנדור נדר".

ואם כן, היקישא — למה לי?

ומשינינן: **אי כתב "נדר לנדור" כדכתב "נזיר להזיר"**, אכן היה אפשר לדרוש משינוי הלשון, שידות נדרים כנדרים, כדקאמרת, ואכן לא היה צריך היקישא של נדרים לנזירות כדי לדעת שידות נדרים כנדרים.

וענין "ידות" — היכא כתיב? מהיכן הוא נלמד מן התורה?

דכתיב בפרשת נזיר, בספר במדבר [פרק ו]: **"איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה"**.

ותניא: הדרך של המקרא היא להקדים את ה"מקור" ל"שם הפעולה", כמו "לאסור איסר"⁽¹⁾.

אך כאן שינה כאן הכתוב מלשונו הרגיל, והקדים את שם הפעולה למקור, ואמר "נזיר להזיר" במקום שיאמר "להזיר נזיר" [וכמו שאכן נקט בתחילה "לנדור נדר"].

ולמדנו משינוי הלשון, שבא הכתוב ללמד —

לעשות ידות נזירות — כנזירות.⁽²⁾

אין לי אלא כנזירות —

כנדרים מנין, שגם בהם ידות נדרים כנדרים?

תלמוד לומר: **"איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה"**.

מקיש הכתוב הזה נזירות לנדרים, ונדרים לנזירות.

ולמדנו מההיקש הזה שלשה דברים:

3. ואין אפשרות ללמוד נדרים מנזירות בלימוד של "מה מצינו" לפי שאין עונשין מן הדין, והרי ידים התרבו אף למלקות. רשב"א כאן, והר"ן בדף ד ב. ורע"א בתוספותיו על המשניות פרק א משנה א אות ב הקשה למה לא נלמד ידות כנדרים בלימוד של מה מצינו מנזירות, והרש"ש

1. הר"ן. והוסיף הר"ן דוגמא נוספת - "לקיים כל דבר".

ובפירושו הרא"ש כתב: דרך המקרא להקדים את המקור לפני שם הדבר ופירושו, כמו "לעשות מעשים".

2. גירסת הר"ן.

אבל **השתא**, עתה **דכתיב** "לנדור נדר", אין לנו אפשרות לדרוש מכפל הלשון הזה, היות ו**דברה תורה כלשון בני אדם**, וכך הוא דרך בני אדם לדבר. ולכן, אין כפל הלשון בדברי הכתוב מהווה מקור כדי לדרוש ממנו דרשה.

אך עדיין הויגן בה: ה**ניחא** למאן דאית ליה "דברה תורה כלשון בני אדם", ואין לדרוש מלשון שכזאת שום דרשה, שפיר הוצרכנו ללמוד דין ידות בנדרים מההיקש של נדרים לנזיר.

אלא, למאן דלית ליה "דברה תורה כלשון בני אדם", אלא מכל כפל לשון של הכתוב ניתן לדרוש ממנו, האי "לנדור נדר" — מאי עביד ליה? לאיזה צורך נאמר כפל הלשון הזה, אחרי שאפשר ללמוד את הדין שידות נדרים כנדרים מההיקש של נדרים לנזירות!?

ומשינן: אכן, מאן דאמר זה, **דריש** ליה לכפל הלשון "לנדור נדר" לעשות ידות נדרים, **כנדרים**.

ומקיש נזירות לנדרים כדי ללמוד שגם בנזירות אמרינן "ידות נזירות כנזירות".

ואילו את כפל הלשון האמור בנזירות "נזיר להזיר" — **דריש** ליה כך:

^{ג-ב} **מלמד שהנזירות חל על הנזירות**. והיינו, שנזיר האומר "הריני נזיר היום, הריני נזיר היום", הרי הוא מתחייב לנהוג בנזירות נוספת במשך שלשים יום לאחר שישלמו ימי נזירותו הראשונה. וזוהי משמעות "נזיר להזיר", שמקבל נזירות נוספת על אף היותו

נזיר משעה שאמר בפעם הראשונה "הריני נזיר"!

ומבאר הגמרא:

ולמאן דאמר "דברה תורה כלשון בני אדם", ו"נזיר להזיר" דריש: לעשות ידות נזירות כנזירות —

זה שהנזירות חל על הנזירות — מנא ליה?

ה**ניחא**, אי סבירא ליה כמאן דאמר אין נזירות חל על נזירות.

אלא, אי סבירא ליה כמאן דאמר "נזירות חל על נזירות" — מנא ליה זאת? —

נימא קרא, היה לו לכתוב לנקוט בנזיר לשון דומה לנדר, וכמו שבנדר אמר הכתוב "לנדור" כך בנזיר היה לו לומר, על אותו משקל — "ליזור".

מאי, מדוע שינה הכתוב בנזיר, ונקט בו לשון "נזיר להזיר"? —

שמעת מינה משינוי הלשון תרתי, את שתי ההלכות, גם את הדין שידות נזירות כנזירות, וגם את הדין שנזירות חלה על נזירות.

במערכא בארץ ישראל אמרי כך:

אית תנא דמפיק ליה שמוציא [לומד] לדין ידות מן "לנדור נדר".

ואית תנא דמפיק ליה לדין ידות מן הריבוי

במסכת שבועות לה ב, שלוקה על שבועה שנאמרה בלשון יד משום "כל יחל". וכתב

ציין לדברי הר"ן האלה.

ולגבי יד בשבועה, כתב השלטי גיבורים